

Aan de minister-president, M. Rutte

Aan de minister van Buitenlandse Zaken, W. Hoekstra

Aan de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, L. Schreinemacher

Aan de leden van de cie. Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

Den Haag, 4 februari 2022

Geachte ministers,
Geachte Kamerleden,

Op 17-18 februari a.s. staat de vanwege de pandemie eerder uitgestelde 6de EU-Afrika Top geagendeerd. Een belangrijke conferentie voor beide regio's, vanwege een groot aantal onderwerpen waarop vooruitgang dringend gewenst is. Voormalig demissionair minister Knapen van Buitenlandse Zaken heeft in oktober vorig jaar deelgenomen aan de voorbereidende ministeriële conferentie in Rwanda. Een stevige inzet van Nederland binnen de Europese Unie is van belang om tot goede voorstellen te komen op het vlak van klimaat, migratie, vrede & conflict, handel en gezondheidszorg. Deze thema's zijn cruciaal voor de duurzame ontwikkeling van het Afrikaanse continent, en de bijdrage van de Europese Unie is essentieel voor het bereiken van de 2030 Agenda voor duurzame ontwikkeling en de Agenda 2063 van de Afrikaanse Unie. We schrijven u dit mede vanwege de aangekondigde Afrika strategie van het kabinet Rutte IV, de Ronde Tafel conferentie van de cie. BHOS op 9 februari over economische-, handels- en ontwikkelingsaspecten van de toekomstige EU-Afrika partnerschapsagenda, het AO Informele Raad Buitenlandse Zaken Handel op 10 februari en het AO Handelsbetrekkingen met Afrika, op 16 februari.

1. Gezondheidszorg

In Afrika leven volgens de Wereldbank zo'n 400 miljoen mensen onder de armoedegrens. De COVID-19-pandemie heeft geleid tot meer sociaaleconomische ongelijkheid die zich met name uit in een daling van inkomens en levensstandaard, toegenomen voedselonzekeerheid, een daling van geldovermakingen uit het buitenland en een toegenomen schuldencrisis. Dit hangt mede samen met de al beperkte economische diversificatie, grote afhankelijkheid van de export van grondstoffen en volatiele grondstofprijzen, illegale financiële stromen en beperkte belastingopbrengsten. De Afrikaanse leiders grijpen de EU-Afrika top dan ook vooral aan om de gevolgen van de COVID-19 pandemie voor de inwoners van hun continent te bespreken en daarvoor samen met de EU tot een plan te komen. Een volwaardig partnerschap houdt in dat de EU voor deze noden een oplossing biedt. De pandemie heeft daarnaast opnieuw de aandacht gevestigd op tekortkomingen in de Afrikaanse gezondheidssystemen die onvoldoende mensgericht, toegankelijk en veerkrachtig zijn en niet op mensenrechten zijn gestoeld.¹

Als gevolg van de COVID-19-pandemie, van klimaatverandering en biodiversiteitsverlies is de kans groot dat de vorderingen die zijn gemaakt met betrekking tot drie belangrijke bestaande epidemieën – hiv, tuberculose en

malaria – tot stilstand zijn gekomen of zelfs teniet zijn gedaan.ⁱⁱ Dat vergroot de urgentie om prioriteit te geven aan de opbouw van kwalitatief hoogwaardige gezondheidssystemen - vooral in rurale gebieden - die zijn voorbereid op de te verwachten crises in de komende decennia. Wij vragen bijzondere aandacht voor de meest gemarginaliseerde en kwetsbare bevolkingsgroepen, waaronder vrouwen en meisjes, die nood hebben aan toegang tot elementaire sociale diensten als voedsel, water en sanitair, en aan kwalitatief hoogwaardig onderwijs. Op de korte termijn is de toegang tot COVID-19 vaccinaties essentieel, want momenteel is er een grote vaccinongelijkheid tussen Afrika en de hoge inkomenslanden, waaronder de EU. Allereerst om de Afrikaanse bevolking te beschermen, maar ook om de mondiale pandemie onder controle te krijgen en te houden. Adequate financiering van de hoogste noden bij de wereldwijde aanpak van de Covid-pandemie, een tijdelijke opschorting van het TRIPS verdrag voor COVID-19 patenten en het opschalen van de vaccin-productie in Afrika zijn daarvoor essentieel. Als onderdeel van de in het coalitieakkoord opgenomen intentie om tot een Dutch Global Health strategie en een Afrika strategie te komen, bevelen wij aan om substantieel extra middelen – bovenop de afspraken in het regeerakkoord – uit te trekken voor de versterking van de Afrikaanse gezondheidssystemen. Dat is ook nodig om de absorptiecapaciteit van Afrikaanse landen te versterken, hetgeen een belangrijk knelpunt is in de uitrol van vaccinatiecampagnes.

2. Klimaat

De gevolgen van klimaatverandering worden met de dag merkbaarder. In de afgelopen tien jaar werden Afrikaanse landen steeds vaker getroffen door aan klimaat gerelateerde natuurrampen zoals zwaardere stormen, overstromingen, extreme droogte en hittegolvenⁱⁱⁱ. Omdat inmiddels vier van de vijf natuurrampen veroorzaakt worden door klimaatverandering is het ook een humanitair probleem geworden. Afrikaanse boeren en veehouders worden veel harder getroffen door de gevolgen van klimaatverandering dan een gemiddelde inwoner van Nederland. Hun akkers overstromen, oogsten mislukken en vee sterft. Zonder landbouwopbrengsten en vee is er geen inkomen, en hebben deze boeren geen eten. Het is daarom van het grootste belang dat landrechten worden gerespecteerd. Zeggenschap over en recht op land is de sleutel om de sociaaleconomische positie van boeren te versterken. Ook mensen in conflictgebieden en in sloppenwijken met slecht gebouwde huizen op onveilige plekken worden zwaar getroffen. Zo worden vooral de allerarmsten en de meest gemarginaliseerden – waarbij vrouwen, meisjes, mensen met een beperking en ouderen disproportioneel worden geraakt - de dupe van klimaatverandering. Het Centrum voor Onderzoek van de Epidemiologie bij Rampen (CRED) berekende dat in 2019 zo'n 16,6 miljoen Afrikanen getroffen werden door extreme weersomstandigheden, bijna 200 % meer dan in 2018^{iv}. Klimaatfinanciering stelt deze landen – die nauwelijks hebben bijgedragen aan klimaatverandering en al gemiddeld 9% van hun BNP aan klimaatmaatregelen uitgeven - in staat om te investeren in een toekomstbestendige economie en zich aan te passen aan een veranderend klimaat. Denk aan: het aanleggen van dijken, de versteviging van huizen, het ontwikkelen van droogtebestendige gewassen of van alarmsystemen die mensen waarschuwen op tijd te vluchten.

Maar hoewel in 2015 bij de COP21 in Parijs is afgesproken dat rijke landen vanaf 2020 hun historische schuld rechtekken door ontwikkelingslanden te ondersteunen met 100 miljard dollar per jaar (omgerekend zo'n 85 miljard euro per jaar) ziet het er naar uit dat dit bedrag niet eerder dan in 2023 wordt gehaald.^v Erger nog is dat het vooral om leningen gaat, waardoor deze landen zich nog dieper in de schulden moeten steken. En dat minder dan de helft van het beloofde geld bestemd is voor aanpassing aan klimaatverandering. Het eerlijke aandeel van Nederland, gebaseerd op onze economische kracht, bedraagt 1.7 miljard euro per jaar^{vi}, bovenop het jaarlijkse budget voor ontwikkelingssamenwerking. Het nieuwe kabinet moet dit zo snel mogelijk realiseren. Wij hebben kennis genomen van de afspraken in het regeerakkoord, maar deze zijn volstrekt onvoldoende.

In Glasgow hebben de ontwikkelingslanden zich hard gemaakt voor het opzetten van een 'financiële faciliteit' voor het compenseren voor klimaatschade in ontwikkelingslanden. Dit is nog een gapend gat in het Akkoord van Parijs: er zijn wel afspraken over technische samenwerking en capaciteitsopbouw, maar de hamvraag is, wie de rekeningen betaalt als er een ernstige storm opsteekt of een aanhoudende droogte optreedt. De discussie daarover wordt nu voortgezet in de Glasgow Dialogue on Loss and Damage. Hier ligt een mooie taak voor Europa,

en voor Nederland, om de andere ontwikkelde landen te overtuigen van de noodzaak van een (nog nader uit te werken) financiële faciliteit.

3. Vrede en veiligheid

Het is gemeengoed dat vrede en veiligheid essentiële voorwaarden zijn voor duurzame ontwikkeling op de lange termijn en de bevordering van stabiliteit en sterke instellingen op lokaal, regionaal en nationaal niveau. Ze zijn ook noodzakelijk om de leefomstandigheden te verbeteren en betere resultaten te leveren met betrekking tot de duurzame ontwikkelingsdoelen. We maken ons grote zorgen over de toegenomen spanningen en conflicten in vooral de Sahel en de Hoorn van Afrika. Met de campagne *Silencing the guns* tracht de Afrikaanse Unie geweld en conflict te stoppen. Nederland en de Europese Unie dienen export van wapens en munitie aan de gehele regio te verbieden, en de steun voor de vredeshandhavingmissies van de VN op het Afrikaanse continent (het hoogste aantal ter wereld) te vergroten. Door samen met Afrikaanse landen te werken aan de verdere ontwikkeling van een Afrikaanse vredes- en veiligheidsarchitectuur (APSA) kan een belangrijke bijdrage worden geleverd aan vrede en stabiliteit op de lange termijn. Dit vereist steun door Nederland aan de daarvoor noodzakelijke financiering.

Met de Europese Vredesfaciliteit (EVF) wil de EU conflicten voorkomen, vrede bewerkstelligen en de internationale veiligheid versterken. De ondertekende organisaties onderstrepen de rol van de EU als een belangrijke speler in het voorkomen en beëindigen van conflicten, maar we hebben sterke twijfels of de EVF zal bijdragen aan stabiliteit en vrede. Steeds vaker worden legers in fragiele- en conflict landen klaargestoomd voor anti-terreur operaties, het zogenaamde *train, equip en fight*. Vanaf 1 juli 2021 heeft de nieuwe EVF miljarden beschikbaar om naast trainingen en materieel ook wapens te leveren aan krijgsmachten en veiligheidsdiensten wereldwijd. In landen zoals Somalië en Mali is gebleken dat deze hulp niet bijdraagt aan een vreedzame en politieke oplossing, maar vaker leidt tot gewelddadige escalaties, ernstige mensenrechten - en IHL schendingen en onderdrukking door veiligheidstroepen. Daarom dringen we erop aan (a) de risico's voor burgers van EVF-steun zorgvuldig te beheersen, (b) niet in te stemmen met wapenleveranties uit de EVF, (c) een klachtenmechanisme op te zetten waar burgers hun ongenoegen kunnen uiten als EPF-steun in hun land verkeerd uitpakt, (d) maatschappelijke organisaties te betrekken bij de risicobeoordelingen, e) informatie over EVF gefinancierde overdrachten openbaar te maken en regelmatig rapporteren aan het Europees Parlement, en f) gedegen conflictanalyse en beperking van burgerleed centraal laten staan bij het plannen en evalueren van alle EVF-activiteiten.

4. Migratie

Het is te betreuren dat de onderlinge betrekkingen tussen beide continenten de afgelopen jaren werden gedomineerd door de Europese migratie-agenda, gericht op het tegenhouden en terugsturen van irreguliere migranten uit Afrika. Onderzoek laat echter zien dat de meeste Afrikaanse migranten binnen het Afrikaanse continent migreren, en dat het vooral Afrikaanse landen zijn die vluchtelingen en intern ontheemden opvangen.^{vii} De COVID-19-crisis heeft de kwetsbare situatie van deze mensen nog verder verslechterd. Europa en Nederland dienen een veel grotere verantwoordelijkheid voor vluchtelingen en ontheemden te nemen, onder andere door steun aan opvang in de regio en voor de hervestiging van de meest kwetsbaren. Daarnaast is steun nodig voor de financiering van de onderliggende oorzaken van gedwongen migratie en ontheemding, zoals politieke instabiliteit, armoede, een gebrek aan werkgelegenheid, veiligheid en voedselzekerheid, geweld en de negatieve effecten van klimaatverandering, hierboven al genoemd.

De huidige onderhandelingen voor een EU-Afrika partnerschap inzake migratie en mobiliteit moeten worden gebaseerd op het respecteren van de menselijke waardigheid van vluchtelingen en migranten, en op de beginselen van solidariteit, gedeelde verantwoordelijkheid en volledige eerbiediging van de mensenrechten, het internationaal en EU-recht, nationale wetgeving en de wetgeving inzake vluchtelingen. Samenwerking met Libië en andere grenslanden in Noord Afrika moet leiden tot specifieke maatregelen om migranten te beschermen tegen overlijden, verdwijning, scheiding van hun gezin en om schending van hun rechten te voorkomen, onder meer door toepassing van het beginsel van non-refoulement en de inachtneming van de rechten van het kind. Samenwerking met landen van oorsprong moet leiden tot het faciliteren van legale migratie, het faciliteren en

goedkoper maken van geldovermakingen uit het buitenland, het betrekken van diaspora bij ontwikkeling, en de bevordering van vrijwillige terugkeer. De op verzoek van de cie. BHOS gevraagde studie over opvang in de regio biedt perspectieven om langjarig te investeren in lokale integratie. ^{viii}

5. Handel

De Europese handelsagenda, en met name de EU voorstellen voor zgn. *Economic Partnership Agreements* (EPAs), heeft in de afgelopen 22 jaar niet geleid tot veel steun van Afrikaanse landen. Het is dan ook contra-productief om deze EPAs als basis voor te stellen voor de realisatie van de vrijhandelszone op het Afrikaanse continent. Daarnaast heeft de Europese migratieagenda, bedoeld om migratie naar Europa af te remmen, een sterk negatieve impact op vrij verkeer van personen in Afrika. In plaats daarvan stellen wij voor dat Europa investeert in lokale productiviteit en ketens, zodat ruwe grondstoffen kunnen worden verwerkt en verkocht op lokale en regionale markten. Dat is mede van belang voor het ontwikkelen van bedrijvigheid en werkgelegenheid voor Afrika's jonge bevolking. Tenslotte vinden wij dat investeringen in (beroeps)onderwijs en gezondheidszorg, maar ook governance en democratische besluitvorming (met deelname van de meest kwetsbaren die juist moeten profiteren van de samenwerking) essentiële randvoorwaarden voor duurzame economische en handelsrelaties waar de Afrikaanse bevolking ook echt iets aan heeft.

We zijn graag bereid onze aanbevelingen nader toe te lichten.

Met vriendelijke groet,

Kees Zevenbergen, CEO Cordaid
Bart Romijn, directeur Partos
Reintje van Haeringen, CEO CARE Nederland
Pepijn Gerrits, directeur programma's Oxfam Novib
Garance Reus-Deelder, directeur Plan International Nederland
Haaije Feenstra, directeur Prisma
Rina Molenaar, directeur-bestuurder Woord en Daad
Chris Lukkien, algemeen directeur ZOA
Elles van Ark, managing director CNV Internationaal
Anna Timmerman, algemeen directeur PAX

ⁱ Zie <https://www.ohchr.org/documents/publications/factsheet31.pdf>

ⁱⁱ Zie <https://www.theglobalfund.org/en/news/2021-09-08-global-fund-results-report-reveals-covid-19-devastating-impact-on-hiv-tb-and-malaria-programs/>

ⁱⁱⁱ <https://unfccc.int/news/climate-change-is-an-increasing-threat-to-africa>

^{iv} Zie <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/CredCrunch56.pdf>

^v Zie <https://www.gov.uk/government/news/uk-cop26-presidency-publishes-climate-finance-delivery-plan-led-by-german-state-secretary-flasbarth-and-canadas-minister-wilkinson-ahead-of-cop26> en <https://www.oxfam.org/en/press-releases/poorer-nations-expected-face-75-billion-six-year-shortfall-climate-finance-oxfam>

^{vi} Dit is het Nederlandse GNI gedeeld door het gezamenlijke GNI van de Annex II landen (die gezamenlijk de \$100 miljard hebben toegezegd). Het Nederlandse GNI is ruim 1,98% van het totaal, dat is in dollars dus \$1,98 miljard (= €1,7 miljard)

^{vii} <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/africacenter.org-African%20Migration%20Trends%20to%20Watch%20in%202022.pdf>

^{viii} Zie: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2021Z00811&did=2021D02049>